

เทศน์อบรมคณะสาธุชนอำเภอกอ จ.อุตรธานี ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

หัวหน้า

ความดีคนดีนั้นละเป็นหลักใหญ่ของหน้าที่การงานทุกประเภท จะเว้นจากความดีการกระทำดีเป็นคนดีไปไม่ได้ หลักใหญ่ก็อยู่ตรงนั้น อย่างหัวหน้าต้องเป็นหัวหน้าที่ดีไม่ทำตัวให้เสียให้ลูกน้องดูถูก เป็นหัวหน้าที่น่าเกรงขามโดยธรรม นำเคารพเลื่อมใส หัวหน้าไม่ว่าหัวหน้าประเภทใด เช่นอย่างในวัดนี้ก็เหมือนกันหลวงตาเป็นหัวหน้า พระมาอยู่ที่นี่จิตจ่อมาตรงนี้หมดมาปากเดียวกันหมด กิริยาอาการที่แสดงออกนี้เป็นครูสอนทั้งนั้น กิริยาของหัวหน้าวัดเป็นกิริยาสำคัญ ก็เหมือนผู้ปกครองงานต่าง ๆ นั้นแหละ คือความเคลื่อนไหวต่าง ๆ นั้นเป็นแบบเป็นฉบับ ๆ ไม่ได้เคลื่อนไหวไปในทางที่ผิดที่พลาด เคลื่อนไหวไปในทางที่ถูกที่ดี ให้ผู้น้อยที่ได้เห็นได้ยินได้ยึดเป็นคติตัวอย่าง นอกจากนั้นก็อบรมแนะนำสั่งสอน

หลักใหญ่หัวหน้าต้องเป็นคนดี พระก็เป็นพระดี เครื่องครัดในหลักธรรมหลักวินัย เครื่องครัดต่ออรรถต่อธรรมทุกด้านทุกทาง เข้มงวดกวดขัน สิ่งใดที่จะเป็นภัยกับวัดกับวาสนี้ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องโดนก่อน ๆ เป็นผู้ระวังรักษาทุกด้านทุกทาง เช่นอย่างวัดนี้ก็หลวงตาเป็นหัวหน้า ตาพระเณรจะมาจับอยู่ที่ตรงนี้ หูพระเณรจะจ่อฟังอยู่ที่ปากเดียว แสดงออกมายังไงบ้าง กิริยาอาการที่กระทำออกไปมียังไงบ้าง จึงว่าศึกษา คือหูก็ฟังสำเนียงศึกษา ตาก็สำเนียงศึกษา ศึกษาไปด้วยในตัว เรียกว่ามาอบรมศึกษาจากหัวหน้า หัวหน้าต้องเป็นแบบเป็นฉบับ หัวหน้าโกโรโกโสใช้ไม่ได้เลย วัดก็เป็นวัดที่เลว ถ้าหัวหน้าเลวเสียอย่างเดียววัดเลวหมด ลูกวัดก็เลวไม่เคารพเลื่อมใส โกโรโกโสหาแบบหาฉบับไม่ได้

อันนี้หน้าที่การงานของเราก็เหมือนกันก็ต้องมีแบบมีฉบับ การปฏิบัติต่อคนไข้ก็ให้ถือทำนองกันกับเราปฏิบัติต่อคนในครอบครัวของเรา ครอบครัวของเราคือผ้าคือเมียลูกเต้าหลานเหลนเจ็บไข้ไม่สบายรักษากันยังไง เรายรักษาคนไข้ที่มาเกี่ยวข้องกับเราก็น้ำใจกิริยาอาการรักษาอย่างเดียวกัน ไม่ถือว่าเป็นคนไกล ไม่ถือว่าเป็นคนทุข์คนจน ไม่ถือว่าเขาเป็นคนมั่งมีศรีสุขจะต้องเอาอกเอาใจเขาอย่างเดียว ให้ถือเอาเหตุเอาผลเอาความดีงาม ความเอาใจใส่ ความมีแก่ใจ

กิริยามารยาทของหมอส่วนมาก จะเป็นกิริยามารยาทที่ออกหน้าก่อนหมอ จะฉีดยกฉีดยาจะให้ยารับประทานอะไรก็ดี กิริยามารยาทของหมอจะต้องออกก่อนเป็นยังไงอย่างนั้นอย่างนี้ถาม มีความอะลุ่มอล่วย มีความเมตตาสงสาร มีความเป็นกันเองต่อคนไข้ทั้งหลาย เอาอกเอาใจคนไข้ เพราะเวลานั้นคนไข้มาหาเรามาพึ่งเรา เรา

ต้องให้ที่พึ่งกับคนไข้อย่างน้อยมารยาทเป็นสำคัญมาก ไม่หน้าบึ้งหน้าเบี้ยวต่อเขา เวลาเขามาหาเราเป็นยังไง เขาหวังให้เราเอาใจเขานั้นเอง คนไข้ไม่มีที่พึ่งก็หวังมาพึ่ง หมอพึ่งพยาบาล เราก็มองหน้าที่ที่จะให้ที่พึ่งเขาทั้งกิริยามารยาทนุ่มนวลอ่อนหวานเป็นที่ โฟเพราะเพราะพริ้งในการพูดการจา ตลอดถึงวางหูกวางยาให้ด้วยความเมตตาสงสาร จึงเป็นเหมือนกันกับเรารักษาคนในบ้านในเรือนของเรา ลูกเต้าเหล่ากอของเรารักษาฉัน ใด เรารักษาหรือปฏิบัติต่อคนไข้ภายนอกก็มีกิริยามารยาทอย่างนั้นมันก็สม่าเสมอ

คนไข้มาหาหมอจะต้องมาดูมารยาทหมอก่อนอื่น ยาเป็นที่หลังนะ คือมารยาท นั้นเกี่ยวข้องกันที่แรกเลย พอมาถึง เป็นยังไง นั้นประสานกันแล้ว คนไข้จะต้องดูหมอดูพยาบาลเป็นยังไง ถ้าหมอพยาบาลมีความเอาใจใส่โอบอ้อมอารีดี คนไข้เริ่มถูกยาแล้ว ถูกยามารยาทของหมอ ยานี้เป็นที่หนึ่ง จากนั้นมียาอะไรก็เป็นที่สองที่สามไป มารยาทนี้จึงต้องเป็นของสำคัญมากที่สุดที่หมอและพยาบาลจะต้องปฏิบัติต่อคนไข้อย่างเข้มงวดกวดขันไม่จืดจาง ก็คือมารยาท วางตนให้เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา กับคนไข้ที่เขา มาหวังความเอาใจจากเรา มาพึ่งเรา

ที่นี้หน้าที่การงานของเรามีอยู่ในนั้นด้วย การประพฤติดัวของเราที่มีอยู่กับหมอกับพยาบาลด้วย เราก็เป็นคนดีเป็นพยาบาลดีก็ดีเท่านั้นเอง ถ้าหมอไม่ดีพยาบาลไม่ดี คนไข้ไม่นับถือ คนไข้ไม่เคารพไม่นับถือเขาไม่ขึ้นวางั้นเถอะ เรื่องหลักเกณฑ์อันนี้คือ ความดี ปฏิบัติต่อลูกน้องก็เหมือนกันไม่ลำเอียง สม่าเสมอ ใครผิดก็ว่ากันตามผิด ถูกว่ากันตามถูก ไม่ลำเอียงโมกโชโลกนะเห็นแก่หน้าแก่ตากันอย่างนั้นใช้ไม่ได้ บกพร่องถ้าเป็นอย่างนั้น หัวหน้าบกพร่องหัวหน้าลำเอียงไม่สม่าเสมอ ทางวัดยิ่งถือมาก เรื่องอคติ ๔ นี้ทางธรรมถือกันมากทีเดียว ต้องเสมอ ผิดถูกประการใดตามหลักธรรม พระพุทธเจ้าทรงสอนโลกมาเป็นประจำเป็นอย่างนั้นละ อคติ ๔ นี้ต้องถือเข้มงวดกวดขันระมัดระวังมากทีเดียว ไม่เอนไม่เอียงให้เสมอ

หัวหน้าก็อย่าไปกินเหล้าเมายาสุบักญุชายาฝิ่น เหล่านี้เสียหายไม่ใช่ของดี ลบล้างคุณสมบัติของเราลงอย่างฮวบเลยเทียว อันนี้ไม่ดีเลยใครอย่าไปแตะต้อง ผู้ที่จะดำเนินเป็นหัวหน้างานแต่ละงาน ๆ ต้องปรับปรุงตัวให้ดี เพื่อเป็นหลักเกณฑ์อันดีงาม แก่หน้าที่การงานและลูกน้องทั้งหลายซึ่งมีจำนวนมากน้อยเขาจะได้รับความร่มเย็นเป็นสุข อบอุ่นเมื่อนายเป็นคนดี ถ้านายเป็นคนเลวเสียอย่างเดียวแล้วใครไม่ยอมมองหน้านะ อันนี้สำคัญมากอันหนึ่ง พยายามปฏิบัติตัวของเราให้ดี

คิดดูแต่พระท่านผู้ตั้งใจปฏิบัติดี เราไม่ได้พูดถึงพระทั่ว ๆ ไปนะ หัวไลน์ ๆ โกงคิ้วเอาผ้าเหลืองคลุมตัวเองแล้วเป็นเทวทัตไปมันเยอะนะ เราต้องหมายถึงพระผู้ดี ผู้มีศีลมีธรรมจริง ๆ เจตนาท่านบริสุทธิ์ ท่านมาบวชเพื่อศีลเพื่อธรรมจริง ๆ ท่าน

ประพุดิตัวของท่านเป็นยังไง ท่านยังบังคับตนของท่านได้ ทุกข์ยากลำบากท่านก็บังคับกัน ท่านใส่ธรรมใส่วินัยใส่คุณงามความดีทั้งหลายได้ เราก็เป็นคนคนหนึ่งเป็นลูกศิษย์ที่มีครู ควรจะพยายามดัดแปลงแก้ไขตัวของเราให้ไปตามสภาพแห่งฆราวาสที่เป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตัวตามหน้าที่การงานอันดีแล้วก็ค่อยเคยชินไป และลูกเต้าหลานเหลนเกิดขึ้นมาสุดท้ายภายหลังก็จะได้อือผู้ใหญ่เป็นคนดีตัวอย่างอันดีงามไว้ แล้วบ้านเมืองเราก็มีชื่อมีแปะไม้โกโรโกโส

ผู้ใหญ่จะสำคัญมากเป็นผู้นำ นำทุกด้านนะไม่ใช่ผู้นำแต่ที่เป็นหัวหน้าในวงงานเท่านั้น ยังนำไปทุกอย่าง ลูกเล็กเด็กแดงนำหมดนะ แต่ละครอบครัว ๆ นี้มีเด็ก ๆ ออกมาโรงรำโรงเรียนนี่พ่อแม่เป็นยังไง จะสื่อถึงพ่อแม่ก่อนอื่นเพราะเป็นบุพพจารย์แนะนำสั่งสอนอบรมเด็กก่อนอื่น ก่อนครูเสียด้วย การสัมผัสสัมพันธ์กันทางหูทางตาไม่ว่าทางใดเด็กจะต้องสอดส่องมองดูพ่อแม่อยู่ในหลักธรรมชาติ นั้นละเรียกว่าการศึกษาโดยหลักธรรมชาติ ถ้าพ่อแม่เป็นคนดี ปฏิบัติหน้าที่การงานตลอดถึงปฏิบัติต่อกันระหว่างพ่อกับแม่ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งให้ลูกได้เดือดร้อนวุ่นวาย ลูกก็อบอุ่น

ถ้ามาตอนเช้าก็ทะเลาะกัน ตอนเย็นก็ทะเลาะกัน เวลาไหนมีแต่ทะเลาะกัน เด็กใจเสียไปหมดเลย ไปโรงรำโรงเรียนเรียนหนังสือไม่รู้เรื่องรู้ราวเพราะพ่อแม่เป็นบ่อแห่งความทะเลาะ เป็นบ่อแห่งการทำลายความสงบร่มเย็นของเด็ก ความอบอุ่นของเด็กเสียไปหมด เหล่านี้เราจะต้องระมัดระวังด้วยกัน ต่างคนต่างอดต่างคนต่างทนต่างคนต่างบังคับตัวเองเข้าใส่เหตุใส่ผล สิ่งใดที่ขัดใจกันในทางไม่เป็นธรรมแล้วอย่าฝืน หลักใหญ่อยู่ตรงนั้น อย่าฝืนทำ ทำมาแล้วก็ต้องทะเลาะกันแน่ ๆ เพราะผิดตั้งแต่ยังไม่ทะเลาะ

อย่างเขาไม่เห็นก็ผิดแล้ว เช่นสามีแอบไปหาภรรยาใหม่อย่างนี้นะ ไปหาอีหนูหรือภรรยาไปหาอีหนูอย่างนี้เหมือนกันนะ เขาเรียกแอบตีท้ายครัว แบบนี้เสียหายมากที่สุดเลย เสียหายอย่างให้อภัยกันไม่ได้ อย่างน้อยทะเลาะกันยังดีไม่มากนัก นี้ละคือความผิดจากหลักประเพณีของมนุษย์ที่มีเขตมีแดน เมื่อผิดไปแล้วก็เสียหายอย่างนั้น เราไม่ทำสิ่งเหล่านี้ไม่ทำ สามีภรรยามีมาไว้เพื่ออะไร เพียงเท่านั้นก็รู้แล้วคำถามคำตอบไม่ต้องบอกกันก็ตอบได้ สามีภรรยามีมาไว้เพื่ออะไร เพียงเท่านั้น แล้วหากคนอื่นเข้ามายุ่งเพื่ออะไร เกิดประโยชน์อะไร เพียงเท่านั้นก็รู้เรื่องรู้ราวแล้วคนเรา

ถ้าต่างคนต่างเดินอยู่ในกรอบของศีลของธรรมแล้วลูกเล็กเด็กแดงก็อยู่เย็นเป็นสุขสบาย การจับการจ่ายถ้าไม่มีสิ่งแอบแฝงอย่างนี้ก็ไม่ฟังเพื่อเห่อเหิมนะ ไม่รู้วโหลแตกซิม ได้มาเท่าไรก็มีเท่านั้น ได้มามากมาน้อยก็ถึงมือฝ่ามือเมีย ใครได้มาก็กินด้วยกันเป็นด้วยกันตายด้วยกัน ฟังเป็นฟังตายซึ่งกันและกัน เป็นอวัยวะเดียวกันก็คือ

สามีภรรยา หายใจจุมกเดียวกัน เมื่อต่างคนต่างมีความจงรักภักดีซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน แล้วก็ไม่ต้องทราบจะทะเลาะกันหาเรื่องอะไร

แม่เด็กก็ดูพ่อแม่เป็นประจำนี่นะ เกิดขึ้นมาแต่อ่อนแต่ออกทะเลเด็กดูพ่อแม่ บุพพจารย์ เป็นกระดานดำตัวใหญ่หนังสือตัวใหญ่ เกี่ยวข้องกับพ่อแม่เป็นยังไง เมื่อเด็กก็ดี ครอบครัวนี้พ่อแม่เป็นอย่างนี้ ครอบครัวนั้นพ่อแม่ก็ดีอย่างนั้น แล้วเวลา เด็กต่างคนต่างได้รับการอบรมและได้รับความอบอุ่นในทางที่ถูกที่ดีจากพ่อจากแม่ผู้ปกครองแล้ว เข้ามาคละเคล้ากันก็กลายเป็นเด็กดี

ไปถึงโรงรำโรงเรียนครูก็เป็นครูดี เป็นแบบเป็นฉบับเป็นแบบพิมพ์อันดีงามไม่ โกรโโกโส เด็กก็ยิ่งมีความอบอุ่น ไปโรงเรียนเด็กก็อบอุ่น เข้ามาในบ้านในเรื่องก็อบอุ่น ไปโรงเรียนก็อบอุ่นจากครูจากอาจารย์ เด็กก็มีกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียน นั่นละ เด็กดีเพราะผู้ใหญ่ เสียเพราะผู้ใหญ่ นะ เราทำอะไรเราต้องมองดูเด็ก

ความเป็นหัวหน้างานก็เหมือนกัน ให้ต่างคนต่างทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ถือความ เมตตาให้อภัยซึ่งกันและกันเป็นหลักใหญ่ ในการรักษาผู้คนเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรา ให้ เป็นเหมือนญาติมิตรเข้ามาเกี่ยวข้องกัน เหมือนคนในครัวเรือนของเราเข้ามารักษาโรค ภัยไข้เจ็บกับเรา มีอะไรพูดกันตามเรื่องด้วยความเมตตาสงสาร ให้อภัยซึ่งกันและกัน นั่นเป็นหลักใหญ่อยู่ตรงนั้น ไม่หน้าบึ้งหน้าเบี้ยวใส่เขา อย่าเย่อหยิ่งจองหองว่าตัวเป็น หมอเป็นพยาบาล เห็นเขามาหาเราว่าตัวใหญ่ตัวโตตัวเท่าภูเขาอย่างนั้นใช้ไม่ได้ อัน นั้นเป็นการลดศักดิ์ศรีดีงามของตัวเองลงไปมากถ้าเป็นอย่างนั้น

ในหมู่เดียวกันแยกสับอย่างนี้เราก็ต้อง อญฺญมญฺญ คนใช้ก็กับหมออาศัยซึ่งกัน และกันไม่มีใครยิ่งกว่าใคร คนไข้เข้ามาหาหมอแต่ละราย ๆ นี้ก็ต้องมีเครื่องตอบแทน เข้ามา ถ้าไม่มีคนไข้หมอก็เป็นหมอไปไม่ได้ เราก็ต้องคิดอย่างนั้น พยาบาลเป็น พยาบาลไปไม่ได้ โรงพยาบาลเป็นโรงพยาบาลไปไม่ได้ เป็นโมฆะไปหมดเพราะไม่มี คนไข้เข้าไปเกี่ยวข้อง หมอก็ไม่มี ความหมายอะไรเลย เมื่อขาด อญฺญมญฺญ แล้วเป็น อย่างนั้น เมื่อ อญฺญมญฺญ อาศัยซึ่งกันและกันแล้วก็ เป็นความหมดจดดี ความบริสุทธิ์ ดี ต่างคนต่างร่วมเย็นอาศัยซึ่งกันและกัน

นี่ศัพท์ธรรมะนะภาษาธรรมท่านพูดอย่างนี้ละ เรียกว่าภาษาธรรม ภาษา ธรรมะ ภาษากิเลสอย่างโลกปฏิบัติต่อกัน คือความจริงเป็นอย่างหนึ่งเวลาปฏิบัติออก มาภิกขุทำทางอากัปกิริยาต่าง ๆ ที่แสดงต่อกันไปอีกแบบหนึ่ง ความรู้สึกเป็นแบบ หนึ่งไม่ตรงกับความรู้สึก นี่เขาเรียกกลมายา กิริยามารยาทของโลกที่ปฏิบัติต่อกัน ส่วนมากมีแต่กลมายาของกิเลสออกมาใช้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงเชื่อถือกันไม่ได้ ถึงจะ พูดนิมนวลอ่อนหวานขนาดไหนก็หวานแต่ปากหัวใจมันเค็ม แต่เรื่องธรรมะไม่เป็น

อย่างนั้น ตรงไปตรงมา ผิดบอกว่าผิด ถูกบอกว่าถูก นั่นจึงเรียกว่าภาษาธรรม ภาษาธรรมกับภาษาโลก คำว่าโลกก็คือโลกของคนมีกิเลสด้วยกัน ภาษาธรรมคนมีธรรม แสดงออกตามอรรถตามธรรมตรงไปตรงมา เพราะฉะนั้นจึงต่างกัน ก็มีเท่านั้นละหรือ มีข้อข้องใจอะไรอีกที่จะต้องปรึกษาปรารภซึ่งกันและกันล่ะ

ถาม หลวงปู่ครับการที่เราจะทำจิตให้สงบ จะมีวิธีอย่างไรบ้าง

ตอบ แล้วเคยทำไหมล่ะ ทำเป็นยังไง

เคยทำครับแต่จิตไม่สงบ มันคิดไปเรื่อยเปื่อย

ก็ทำเพื่อให้จิตคิดมันก็คิดละชิ ทำเพื่อให้จิตสงบมันจะเหนืออำนาจของธรรมไปไม่ได้ เพราะธรรมนี้เคยปราบกิเลสความวุ่นวายมามากต่อมากแล้ว เวลาเราภาวนา เราภาวนาธรรมบทใดล่ะ

ตอนนี้ใช้ อานาปาฯ ครับ

อานาปาฯ ก็ให้อยู่กับนั้น จะว่าพุทโธก็อยู่กับพุทโธ กำหนดลมหายใจเข้าออกก็ให้อยู่กับลม บังคับไว้ไม่ให้ออก เพราะการออกนั้นกิเลสมันจุดมันลากออกไป อันนี้เป็นนิสัยสันดานของกิเลสที่มีอยู่ฝังอยู่ในจิตใจ มักจะก่อกวนตลอดเวลา ทีนี้เราหาความสงบใส่ตัวของเราเราต้องมีธรรมบังคับไม่ให้ไปคิดยุ่ง เพราะเคยคิดมามากต่อมากแล้วไม่เห็นเกิดประโยชน์อะไร เวลานี้จะคิดด้านอรรถด้านธรรมให้ทำหน้าที่ในทางธรรมโดยมีสติบังคับไว้ไม่ให้คิดออกนอกกลุ่มออกทางก็สงบ

ฝึกหัดจิตให้สงบบ้าง หลักใจเป็นหลักสำคัญมากนะ โลกมองข้ามหัวใจ มีแต่ดินติดกันทางด้านวัตถุเป็นบ้ากันไปแล้วทั้งโลกทั้งสงสาร เหมือนว่าจะเป็นหอวิมานปราสาท ขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยความหวังสิ่งนั้นหวังสิ่งนี้นั้นแหละ แล้วก็เหลวไหลทั้งนั้นไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรเลย จิตใจไม่บำรุง จิตใจไม่รักษาให้มีศีลมีธรรมเป็นความสงบร่มเย็นแก่ตนแล้ว หลักใจไม่มีหลักทรัพย์ก็ล้มเหลว หลักอยู่ตรงนั้น

ให้ฝึกหัดภาวนากันบ้าง เราเป็นลูกชาวพุทธ มีแต่ชื่อว่าพุทธ ๆ พุทธไปอยู่ในตำรานั้น พุทธศาสนาไปอยู่ในคัมภีร์ไบเบิลไม่ได้อยู่ในหัวใจความประพฤติของคนเลย อันนี้ละมันเสีย คนจึงไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากพุทธศาสนา แม่ว่านับถือพุทธศาสนาก็ตาม ถ้าถามก็บอกว่านับถือพุทธ ๆ พอเดินผ่านวัดเข้าไปมองเห็นพระพุทธรูปก็ไหว้เสียปลกทีหนึ่งแล้วผ่านไป หัวราน้ำไปเลยไม่สนใจกับอรรถกับธรรม แล้วจะหาความดีความสงบร่มเย็นมาจากไหน อยู่ลำพังคนเดียวก็ร้อน เข้าในบ้านในเรือนก็ทะเลาะกัน เพราะต่างคนต่างไม่มีศีลมีธรรม ระบายออกด้วยความเสียหายทั้งนั้น หาความร่มเย็นต่อกันและเป็นความอบอุ่นต่อกันนี้หาได้ยาก ถ้าไม่มีธรรมเสียอย่างเดียว

ให้พากันอบรมฝึกหัดภาวนา เวลาจะหลับจะนอนอย่างน้อยให้ได้ไหวพระเสียดีก่อน แล้วภาวนาเอา ๒๔ ชั่วโมงได้สัก ๒๐ นาทีจะได้ไหม บังคับตัวบ้าง อยากเป็นคนดีต้องบังคับตัว ให้คนอื่นบังคับไม่ถูกนะ ครูบาอาจารย์เป็นผู้แนะนำสั่งสอนเท่านั้นที่จะเอาจริงเอาจังเข้าด้ายเข้าเข็มจริง ๆ เป็นเรื่องของเราเองบังคับเรา เพราะการดีการชั่วเป็นเรื่องของเราก็จะต้องรับผล พอเราฝึกหัดตัวของเราได้ บังคับตัวของเราได้เราก็เป็นคนดีไม่ใช่ใครจะไปดี ครูบาอาจารย์จะดีเป็นเรื่องของท่านต่างหาก เรื่องของเราจะดีจะชั่วอยู่กับเรา เราต้องบังคับเราให้ดี เห็นศาสนาเป็นของเล่นไปไม่ได้นะ ถ้าเป็นอย่างนั้นเราก็ไม่มีสาระ ไม่เกิดประโยชน์อะไรในบุคคลที่ถือพุทธศาสนา ต้องถือศาสนาเป็นสำคัญเพื่อมาเป็นหัวใจเรายึดเป็นหลัก

เอาเท่านั้นละนะ ที่นี้จะให้ศีลให้พร